

43. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф.1, оп.70, спр.8, 6 арк.
44. Там само, оп.80, спр.103, 2 арк.
45. Там само, ф.166, оп.3, спр.242, 455 арк.
46. Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933-1945: Ghettos in German-Occupied Eastern Europe / vol. ed. Martin Dean. – Washington : Indiana University Press, 2012. – Vol. 2. – 1962 p.
47. Levin A. Under the Yellow & Red Stars / A. Levin. – Toronto, 2009. – 175 p.
48. Spector S. The Holocaust of Volhynian Jews, 1941-1944 / S. Spector. – Jerusalem, 1990. – 383 p.
49. The Yad Vashem archiv (Israel, Jerusalem). 0.3 Testimonies Department of the Yad Vashem Archives. 2233. Testimony of Jona Oliker, born in Mizoch, Poland, 1914, regarding his experiences in the Mizoch Ghetto, wanderings and with the partisans in Hyrby. Zanotowala Dr. A. Raba. Tel-Awiv, 08.03.1961, 22 p.

The article examines labor exploitation in the context of Jewish Holocaust in Rivne region. The analysis of the forms and methods of operation of the Jewish population forced labor and highlighted the vulnerability, lack of rights and difficult working conditions Holocaust.

Key words: Holocaust, Jewish workers, maintenance, labor service discrimination.

Отримано: 12.02.2015 р.

УДК 001(477)(092)+94(09):378.4(477.43)«1918/1919»

С. І. Оліпер

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ІВАН ОГІЄНКО І ЛЕОН БЯЛКОВСЬКИЙ (епізоди співпраці обох учених)

Розглядаються етапи життя та наукової діяльності представника польської меншини Правобережної України кінця XIX – початку XX ст., науковця-україніста Л.Б. Бялковського на тлі творчої співпраці його з професором І.І. Огієнком у Кам'янець-Подільському державному українському університеті (1918-1920). Аналізується науковий доробок Л. Бялковського з середньовічної історії Поділля, до створення якого своїм сприянням долучився І. Огієнко.

Ключові слова: Леон Бялковський, Іван Огієнко, університет, кафедра полонознавства, бібліотечна комісія, архівна комісія, співпраця, твори.

Постановка проблеми. У лютому 2015 р. виповнилося 130 років від дня народження уродженця Східного Поділля, відомого польського історика-україніста, мідієвіста, поділлєзнавця, археографа, архівіста, педагога, члена-кореспондента Польської Академії наук (з 1949 р.) Леона-Ігнаці Болеславовича Бялковського (Białkowski) (1885-1952). У пропонованій статті ставимо за мету розглянути пересічення долі Леоном Бялковського з ще більш знаним українським ученим, державним, освітнім і релігійним діячем Іваном Огієнком (митрополитом Іларіоном) (1882-1972) на ґрунті творчої співпраці в Кам'янець-Подільському державному українському університеті в 1918-1919 рр.

Аналіз останніх досліджень, публікацій та джерел. Л. Бялковський, його наукова спадщина сьогодні належно оцінюється в історіографії. Доказом є низка

публікацій про цю постать, які здійснили в Україні Л. Баженов [1; 2], С. Гальчак [3], О. Завальнюк [4], В. Ляхощкий [5], А. Нагребцький [6], В. Прокопчук [7], В. Черняк [8; 9] та в Польщі – Г. Каролевич [10], Ю. Клочовський [11], А. Степнік [12] й ін. Він зайняв належне місце в українських і польських енциклопедіях та біографічних довідниках, найбільш ґрунтовний нарис про якого вміщено в книзі вінницької дослідниці В. Колесник «Відомі поляки в історії Вінниччини» (2007) [13]. Джерельну базу вивчення взаємин І. Огієнка і Л. Бялковського склали документи і матеріали, особові справи обох учених у фонді Р-582 (Кам'янець-Подільський державний український університет) Державного архіву Хмельницької області [14], та фонду Д-904 Державного архіву Вінницької області [15], документи збірника «Листування Івана Огієнка (1909-1921) [16], опубліковані їх автобіографії [17] тощо, які дозволили здійснити певні узагальнення поставленої наукової проблеми.

Виклад основного матеріалу. Один з найкращих дослідників першої половини ХХ ст. середньовічної історії Польщі, особливо українського Подністров'я, Леон Бялковський народився 1 лютого 1885 року в с. Пасинки Ямпільського повіту Подільської губернії, тепер Шаргородського району, що на Вінниччині [15, арк.189-190], у шляхетській родині гербу Біберштейн, відомій з XV ст., яка переселилася з Польщі на Поділля на початку XVIII ст. [13, с.77] Його батька, титулярного радника Болеслава Бялковського (1836-1899), який володів частиною села Писанки, у 1862 р. було внесено до «Списку дворян Подільської губернії» [18]. Л. Бялковський став дворянином 29 квітня 1893 р.

Як водилося у польських сім'ях, своєму єдиному синові батьки забезпечили належну освіту. Початкову освіту він отримав у матку матері в с. Мовчани (нині – село Жмеринського району Вінницької області). В 1895-1904 рр. Леон навчався в І-й Житомирській гімназії. Потім у Києві рік студіював в Університеті св. Володимира, звідки перевівся на навчання на історико-філологічний факультет Ягеллонського університету в Кракові, який закінчив у 1910 році. Ще рік підвищував свою кваліфікацію в Юридичній і Вищій школах Парижа [2, с.4]. У 1912 році Л. Бялковський повернувся в Україну і викладав історію Русі та польську літературу у Польському колеґіумі при Київському університеті та інших навчальних закладах. У 1914-1917 рр. перебуває на військовій службі в російській армії солдатом [9, с.179]. Після демобілізації Л. Бялковський повернувся до Польщі і став працювати у Познанському університеті.

Важливу роль на стежі науки і освіти Л. Бялковського відіграло його перебування в Кам'янці-Подільському у 1919 р. Саме завдяки І.І. Огієнку, який знався з ним ще з 1905 р. по університетському студіюванню в Києві, він опинився в цьому губернському місті. І.І. Огієнко, як ректор новоствореного Кам'янець-Подільського державного українського університету, заснував в ньому кафедру польської літератури та історії, «призначивши, – пише Іван Іванович у своєму щоденнику, – на ту посаду поляка, на цей час професора Університету в Познані, п. Бялковського» [16, с.48]. У серпні 1918 р. І.І. Огієнко офіційно запросив його на роботу в університет [19, с.44]. Проте Бялковський прибув до Кам'янця лише навесні 1919 р. 29 травня цього року на засіданні Ради історико-філологічного факультету університету «слухали прохання і *suggerim vitae* доктора філософії Леона Болеславовича Бялковського на посаду прив[ат]-доц[ента] по кафедрі полонознавства (історія польської літератури і історії Польщі)». Після виступу професора П.В. Клименка про наукові праці претендента його було обрано на посаду [15; 9, с.179-180]. Наказом Міністерства народної освіти від 1 липня 1919 р. Л. Бялковський був затверджений на зазначеній посаді з обов'язковою

умовою викладати лише українською мовою [4, с.96]. Водночас Л. Бялковський викладав у Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії.

Л. Бялковський, підтримуваний І. Огієнком, активно долучився до навчального, наукового, громадського життя університету та міста Кам'янець-Подільського. Насамперед, ректор І.І. Огієнко ввів його до складу бібліотечної комісії вишу і доручив розшукувати літературу в приватних книгозбірнях Поділля і навіть у Польщі для потреб університету. Вже 30 липня 1919 р. він доповідав І. Огієнку про виконання його доручення щодо придбання літератури книгозбірні відомого подільського польського історика К. Пуласького, автора тому польською мовою «Хроніка шляхетських родів Поділля, Волині й України» (1911), який мешкав у с. Завадинці Кам'янецького повіту. Л. Бялковський, що особисто знався з Пулаським, закупив в нього 106 книг за 2,5 тис. крб. і передав їх бібліотеці університету [13, с.616]. 13 вересня цього ж року Рада історико-філологічного факультету звернулася до ректора І. Огієнка і до Ради професорів університету з проханням дозволити здійснити приват-доценту Л. Бялковському відрядження на два тижні до Кракова з метою придбання книг з історії Польщі та польської літератури у зв'язку з відсутністю на кафедрі полонознавства найнеобхідніших видань [14, арк.2]. Одержавши відповідний дозвіл в університеті та Міністерстві народної освіти, Л. Бялковський на початку жовтня відбув до Польщі, де працював у бібліотеках і архівах та купував потрібну літературу. Вже 24 жовтня він подав ректору І.І. Огієнку докладний звіт про що подорож, в якому, зокрема, зазначалося: «Маю честь скласти... обрахунок з суми 10 тисяч карбов[анців], яка мені була асигнована на купівлю книжок в Польщі для Університету. Я розходив тільки половину цієї суми..., а останні 5 тисяч карбов[анців]... я повертаю, позаяк, незважаючи на добрі зв'язки за кордоном, мені вдалось одержати дозвіл від Дирекції Поль[ських] Залізниць на перевезення не більш 150 кіло (8 пудів), але за те, як особистий багаж, кур'єрським потягом. Отож тому не міг робити більше витрат. А те, що купив коштів тільки 5 тисяч карбов[анців]...» [16, с.443]. Водночас Л. Бялковський, як член бібліотечної комісії, того ж 24 жовтня підписав велику аргументовану заяву на ім'я ректора І. Огієнка про необхідність збільшити кількість співробітників зазначеної інституції. І. Огієнко задовольнив заяву з вимогою підшукати трьох нових співробітників» [16, с.442-443].

Весною 1919 р. І.І. Огієнко ініціював створення в університеті спеціальної архівної комісії, яка ставила за мету забезпечення фахового впорядкування архівів КПДУУ, міста та Поділля загалом. У серпні-липні ця комісія активізувала свою діяльність, до її складу були введені досвідчені археографи приват-доценти Ю. Сіцінський та Л. Бялковський. Вони підготували на засідання комісії 31 липня спільну доповідь про архівну справу в Росії та Західній Європі та склали проект заяви до Міністра народної освіти з пропозицією прийняти закон про архівну справу та запровадження спеціальної вищої археографічної школи для підготовки кваліфікованих кадрів для цієї галузі. [20]. 22 серпня 1919 р. представники інтелігенції міста – Й. Пеленський, О. Пашенко, Ю. Сіцінський, Л. Бялковський та інші звернулися до уряду УНР з доповіддю про катастрофічний стан збереження архівних фондів та пам'яток старовини і внесли низку пропозицій щодо виправлення ситуації [9, с.180]. У відповідь 30 серпня відповідним наказом уряду була заснована архівна комісія в структурі Міністерства народної освіти, яку очолив професор Кам'янець-Подільського університету П.В. Клименко. Сюди ж увійшов Л. Бялковський. Він також був залучений до роботи спеціальної комісії для розробки Статуту Національного архіву у Києві [21, с.132, 231]. Активна участь Л. Бялковського в архівних комісіях визначила його як археографа та архівіста на все подальше життя.

Л. Бялковський діяльно долучився до наукового життя в Кам'янці-Подільському. 22 червня 1919 р. на засіданні Подільського церковного істотко-археологічного товариства було розглянуто організаційний склад організації. Новими почесними членами товариства були обрані М.С. Грушевський та І.І. Огієнко, а серед дійсних членів – В.О. Біднов, Л. Бялковський, П.В. Клименко та інші [22, с.65]. Поповнення авторитетними науковцями сприяло виходу із застою цього товариства, викликаного Першою світовою війною. З іншого боку, ця інституція, підтримка І.І. Огієнко позитивно позначилися на інтенсифікації науково-дослідної роботи самого Л. Бялковського.

Розглядаючи творчу спадщину Леона Бялковського, варто зазначити, що він рано зацікавився середньовічною історією Польщі, України й, насамперед, рідного йому Поділля. Вже навчаючись у стінах університету св. Володимира, під впливом його викладача, наставника молоді, визначного вченого Володимира Антоновича, він зрозумів всю важливість у дослідженнях спиратись на історичні джерела і став опрацьовувати фонди з давньої історії Поділля в київському Центральному архіві. Здобути матеріали були сповна використані в його першій праці «Z przeszłości Szarogrodzyczynu» («З минулого Шаргородщини») (Краків, 1907), яку він опублікував, будучи студентом Ягеллонського університету. У цій праці автор виклав свій погляд на історію свого села Пасинки та інші аспекти минулого рідного краю, який ґрунтувався на документальних джерелах.

Про наукову спеціалізацію Л. Бялковського, пов'язану з вивченням доби пізнього середньовіччя Речі Посполитої та українських земель, засвідчила його дипломна робота в Ягеллонському університеті «Сандецька земля. Її суспільно-господарський стан, змальований на основі сандецьких гродських книг 1516-1550 рр.» (1910). В ній виявив себе як професійний історик та археограф. За аналогією цієї праці Л. Бялковський видав у 1920 році в «Записках Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету» (т. II) та окремою книгою «Поріччя Мурахви в XV-XVI століттях». Це фактично перша і найбільш значна праця написана й видана українською мовою, в якій за архівними матеріалами розглядається економічне, господарське життя, соціальне становище населення, етнічні взаємини, описуються шляхетські роди та інші аспекти минулого теренів Середнього Подністров'я та її притоки Мурафи, отчого краю автора.

Найбільш значущою в творчості Леона Бялковського є його наукова монографія і водночас дисертаційна робота «Podole w XVI wieku: gusy społeczne i gospodarskie» («Поділля в XVI столітті: суспільні й господарські риси», Варшава, 1920). Ця праця створювалась упродовж майже 12 років. Перший варіант рукопису автор підготував ще в 1913 році, після доопрацювання у 1918 р. опублікував її як видання Варшавського наукового товариства. Підтвердженням цього факту є лист Л. Бялковського до І. Огієнка від 6 серпня 1919 р. У ньому писалося: «Довідавшись, що Ви маєте їхати за границю, осмілюсь покорно просити Вас, Пане Ректоре, допомогти мені в важній, для мене особисто, справі. Якщо Ви будете в Букарешті (Бухаресті. – авт.), то невідмовте попросити Українське Посольство, аби воно придбало негайно для нашої Університетської Бібліотеки скільки можливо (хоч два!) примірників праці: Leon Białkowski. Podole w wieku XVI» (видано у Варшавському науковому товаристві. ...) [16, с.351]. Ця книга була перевидана у Варшаві у 1920-му, а потім, збільшивши текст в дисертаційному форматі, яку на дану тему захистив як кандидатську роботу в Познанському університеті у 1924 році.

У праці «Поділля в XVI столітті» автор сповна використав кам'янецькі земські книги тієї доби, опрацьовані ним в київському Центральному архіві, та відповідні матеріали архівів і бібліотек Кракова, розглянув досить глибоко

господарські, майнові, політичні, етнічні, релігійні й культурні відносини даного історичного періоду.

Структурно монографія складається з розділів: I. «Етнічні стосунки»; II. «Село та сільське населення»; III. «Приватна власність на землю»; IV. «Панське господарство. Селяни та їх повинності»; V. Втечі кметів; VI. «Тривоги і збитки від ворогів та найманих військ»; VII. «Про релігійні стосунки. Грецька церква»; VIII. «Шляхта і Кам'янець. Містечка. Євреї»; IX. «Ознаки шляхетської культури»; X. «Список шляхетських родин на Поділлі в XVI столітті». Книга містить 5 додатків унікальних реєстрів, документів з XVI ст., список використаних джерел і літератури.

Знайомлячись із змістом розділів книги, привертає увагу той факт, що більшість з них присвячені зрозумілому становищу українського населення, особливо селян. Автор документально констатує закабалення селянства, важкі умови їх соціального і економічного життя, засвідчує форми їх опору поміщикам, насамперед, масові втечі умовах зростання гніту. Три розділи дослідження розглядають переселення польських родин на Поділля, їх вкорінення на цій землі, перерозподілу ними земельної власності краю та формам ополячення української шляхти.

У книзі дослідник приділяє велику увагу генеалогії шляхетських родин, склавши «Список родин шляхетських на Поділлі в XVI ст.». До нього ввійшли всі прізвища, які зустрічаються в справах кам'янецького земського суду, наведені за роками всі маєтки, якими вони володіли, шлюбні угоди, назви гербів, до яких вони належали, доля спадкоємців. Найбільше уваги автор приділив опису магнатських родів Сенявських, Гербутів, які тоді володіли найбільшими маєтками на Поділлі. Проте суттєво вартісною стороною книги є відображення в ній життя української шляхти в регіоні. Зокрема, «Список шляхетських родин» розпочинається із списку 65 впливових руських (українських) родин, з дослідження доводить, що в XVI ст. на Поділлі за кількістю переважала дрібна і службова шляхта українського походження, яка зосереджувалась навколо королівських замків (Бар, Хмільник, Кам'янець). Ця шляхта дотримувалась обряду східного (православного) і, безсумнівно, української мови. До української шляхти Л. Бялковський відніс Володийовських, Дяківських, Ростовських, Сутковських та інших. Найбільш значною тут виокремлюється український шляхетський рід Ярмолинських, який володів Ярмолинцями, Сутківцями та іншими містечками і селами нинішньої Хмельниччини. Впродовж XVI ст. цей рід офіційно вважався «руським» (українським) і залишався православним. Проте за об'єктивних і суб'єктивних обставин на початок XVII ст. більшість української шляхти була спольщена, проте вона і в цих умовах продовжувала зберігати українські національні риси і традиції. Сьогодні ця монографія Л. Бялковського зберігає свою наукову актуальність і є важливим історичним джерелом у вивченні історії Поділля.

З кінця 1919 року Л. Бялковський переїхав на постійне проживання до Польщі. Офіційно звільнений з посади приват-доцента кафедри полонознавства КПДУУ 1 лютого 1920 р. [23, с.397]. Він поступив на службу у відділ державних архівів Міністерства релігійних визнань у Варшаві і взяв участь у створенні державного архіву в Каліші. З 1921 і по 1926 рр. працював хранителем фондів воєводського державного архіву у Познані і одночасно був доцентом тамтешнього університету. З 1926 р. і до кінця свого життя мешкав у Любліні, обіймав посаду директора державного архіву і як професор викладав у місцевому католицькому університеті [8; 10-12]. У 1920-30-ті роки Л. Бялковський продовжував підтримувати наукові і товариські зв'язки з І.І. Огієнком, який тоді перебував у європейській еміграції та Польщі.

Хоча Леон Бялковський з 1920-х років повністю поринув у вивчення історії Познанщини, Люблінщини, захопився упорядкуванням археографічних збі-

рок документів з історії Польщі, проте він не полишав дослідження минулого подільської землі. Йому належать праці польською мовою «На подільсько-українському порубіжжі (в XV-XVII ст.)» (Люблін, 1925), «Подільські земські урядники XVI і початку XVII ст.» (Варшава, 1927), «Кілька документів з історії Південної Русі в XVII і XVIII ст.» (Люблін, 1938) та ін. Цими працями автор значно доповнив свої книги «Поріччя Мурахови в XV-XVI століттях» та «Поділля в XVI столітті» і сформувався як представник польської наукової україністики.

У плані застереження. За своїми ідейно-політичними поглядами, які відображені в його творчості, Леон Бялковський належить до офіційної польської історіографії першої половини XX ст., описував історію України та в її складі Поділля з так званої «польської точки зору». Він ідеалізував у своїх працях «золотий вік» Речі Посполитої (до XVII ст.), оправдовував перебування українських земель в її складі, був прихильником польської цивілізаторської місії в поневоленій Україні. Проте за цим антуражем проглядається серйозний фактичний виклад матеріалу, зокрема, з історії середньовічного Поділля, який в силу втрати за пліном часу низки архівних документів, що були в користуванні автора, перетворив його книги на суттєве історичне джерело для нинішньої української історичної науки. В силу сучасного плюралізму думок читач сам має змогу взяти для себе все корисне, що несуть дослідження Леона Бялковського [2, с.5].

Помер Леон Бялковський 22 січня 1952 року і похований в Любліні [13].

Висновки. Так сталося, що на певному етапі свого життя, який припав на період педагогічної, наукової і громадської діяльності в Кам'янець-Подільському державному українському університеті, Л. Бялковський опинився в колі вчених, яких об'єднав навколо себе тодішній ректор вишу І.І. Огієнко. Як з'ясувалося, І.Огієнко ще раніше знав і цінував наукову працю Л. Бялковського й при першій нагоді особисто запросив його до викладацького колективу університету, допомагав йому розбудовувати кафедру полоністики, давав доручення щодо поповнення фондів бібліотеки літературою, залучив до роботи в комісіях з архівного будівництва на Поділлі, а головне, надаючи відрядження до збирання архівних джерел у Польщі, по містах Подільської губернії, сприяв створенню наукових ним монографій, які посіли важливе місце в українській та польській історіографії. Співпраця Івана Огієнка та Леона Бялковського стала важливою сторінкою в житті обох непересічних учених.

Список використаних джерел:

1. Баженов Л.В. Історичне краєзнавство Правобережної України XIX – початку XX ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали / Л.В. Баженов. – Хмельницький : Доля, 1995. – 255 с.
2. Баженов Л.В. Леон Бялковський – дослідник середньовічної історії Поділля / Л.В. Баженов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. – Кам'янець-Подільський, 2009. – Вип. 8. – Т. 1. – С. 4-6.
3. Гальчак С.Д. Краєзнавці Вінниччини: Біографії. Бібліографія / С.Д. Гальчак. – Вінниця, 2005. – 224 с.
4. Завальнюк О.М. І.І. Огієнко – організатор, ректор і оборонець Кам'янець-Подільського державного українського університету: хроніка діяльності (1919 р.) / О.М. Завальнюк // Освіта, наука і культура на Поділлі : збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Т. 6. – С. 80-121.
5. Ляхощкий В. Тільки книжка принесе українському народові... Книга, бібліотека, архів у у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / В. Ляхощкий. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2000. – 664 с.

6. Нагребельський А. Леон Бялковський і Шаргородщина / А. Нагребельський // Шаргородщина. – 2007. – 27 січ.
7. Прокопчук В.С. Краєзнавство Поділля: історія і сучасність / В.С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський, 2014. – 200 с.
8. Черняк В.В. Леон Бялковський: польський академік з Поділля / В.В. Черняк // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 626-636.
9. Черняк В.В. Леон Бялковський: українські сторінки життя / В.В. Черняк // Перша Шаргородська наукова історико-краєзнавча конференція. – Вінниця, 2014. – С. 178-182.
10. Karolewicz G. Profesor Leon Białkowski (1885-1952) / G. Karolewicz // Srodowiska historyczne II Rzeczypospolitej. Materiały konferencji naukowych w Krakowie i Lublinie 1984 i 1985. – Warszawa, 1986. – 420 s.
11. Kłoczowski J.S. Leon Białkowski / J.S. Kłoczowski // Rocznik Humanistyczny. – 1953. – Zosh. 4.
12. Stepnik A. Białkowski Leon Ignacy / Andrzej Stepnik // Słownik biograficzny miasta Lublina. – Lublin, 1993. – Т. I. – 320 s.
13. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини. Біографічний словник / Вікторія Колесник. – Вінниця, 2007. – 1008 с.
14. Державний архів Хмельницької області, ф.582, оп.2, спр.141.
15. Державний архів Вінницької області, ф.Д-904, оп.10, спр.7.
16. Листування Івана Огієнка (1909-1921) / упоряд. та автор передм. В.Р. Адамський. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. – 687 с.
17. Biogramy uczonych polskich: Materiały o życiu i działalności członków AU w Krakowie, TNW, PAU, PAN / opracowali A. Sródką, P. Szczawiński. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Łódź, 1983. – Cz. I. – Z. I A-J.
18. Дворянская родословная книга Подольской губернии. – Каменец-Подольск, 1862.
19. Копилов А.О. Кам'янець-Подільський державний український університет: від ідеї заснування до ліквідації (1917-1921 рр.) / А.О. Копилов, О.М. Завальнюк // УІЖ. – 1999. – №4. – С. 41-50.
20. Матяш І.Б. Архівна справа в Україні 1917-1921 рр.: особи, події, здобутки / І.Б. Матяш // Пам'ятки – Monuments / упоряд.: К.І. Климова, В.П. Ляхощкий та ін. – К., 1998. – С. 4-10.
21. Пам'ятки – Monuments / Гол. архівне управ. При Кабінеті Міністрів України та ін.; упоряд.: К.І. Климова, В.П. Ляхощкий та ін. – К., 1998. – 226 с.
22. Кошель О.М. Між церквою і наукою. Історичний нарис діяльності Подільського церковного історико-археологічного товариства (1865-1921) / О.М. Кошель. – К.; Кам'янець-Подільський, 1998. – 70 с.
23. Завальнюк О.М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918-1921 рр.) / О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. – 632 с.

The stages of life and scientific activity representative of the Polish minority Right-Bank Ukraine late XIX – early XX century. Scientist of Ukrainian Leon Byalkovskoho against the backdrop of his creative collaboration with Professor Ivan Ogienko in Kamenetz-Podolsk Ukrainian State University (1918-1920). The research achievements L. Byalkovskoho skirts of medieval history, the creation of which his assistance contributed Ivan Ogienko.

Key words: Leon Byalkovsky, Ivan Ogienko, University, Library Committee, Archival Commission, cooperation works.

Отримано: 12.03.2015 р.